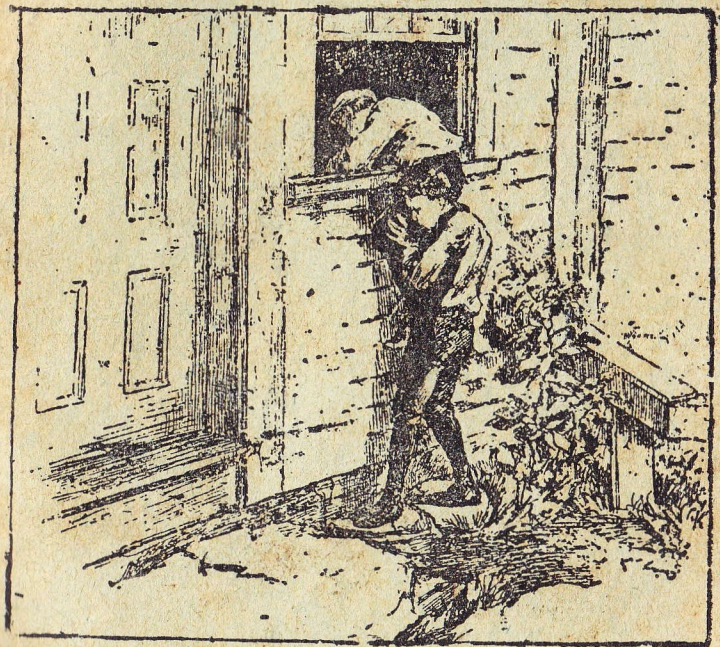

A. HANS KINDERBIBLIOTHEEK

Nr 49

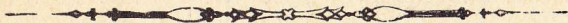
DE KLEINE VERSPIEDER

Uitgave A. HANS-VAN DER MEULEN, Kontich.

Prijs : 50 Centiemen

De Kleine Verspieder

I.

't Was Sinte-Greef... Niet al onze lezeressen en lezers zullen dit feest kennen. Te Antwerpen en in de omgeving wordt het druk gevierd... Het valt op Half-Vasten en vroeger zei men, dat de graaf van Half-Vasten aan de kinderen geschenken bracht.

Die graaf deed dus zoo wat hetzelfde als Sinterklaas in December...

Jaak Brouwers kwam over het plein bij de Sint Pauluskerk te Antwerpen. Morgen was het Sinte-Greef. En daarom stonden er nu kraampjes op het plein.

Men verkocht er spekulaas en chokolade... Men kon er ook loten om lekkernijen.

Maar dit jaar waren die kraampjes niet rijk voorzien... Het was immers al zeven maanden oorlog. De Duitschers speelden te Antwerpen den baas... De haven was verlaten en doodsch. De handel lag stil...

Er kwam gebrek aan levensmiddelen. Het voedsel kostte duur en het werd schaarsch... En dus kon er niet veel aan lekkernijen gedacht worden. Toch hielden de menschen zoo lang mogelijk de oude gebruiken vol... En zoo zag men weer als in vredestijd de kraampjes op het plein.

Jaak Brouwers slenterde er wat rond. En hij dacht aan wat de meester dien ochtend nog verteld had...

Heel lang geleden kwam er te Antwerpen een schip aan uit een vreemd land. En het was geladen met gele appelen. Zoo had men er te Antwerpen nog nooit gezien. Die vruchten groeiden in het vreemde land dat Spanje heette. En de schipper zei, dat deze appels zee: smakelijk waren. De menschen moesten ze maar eens koopen en proeven... Maar de Antwerpsche handelaars van dien tijd vertrouwden de vreemde appels niet. Ze verkozen de groene en roode, welke bij hen aan de boomen groeiden... En de schipper stond daar met zijn vracht. Of hij en zijn matrozen nu ook al toonden, hoe ze de vruchten aten, dat het zoet sap langs de kin droop... 't hielp geen zier... Geen enkele koopman wilde de lading overnemen.

De heer van Antwerpen was toen een markgraaf... of men noemde hem ook wel graaf. Hij was een rijk en wilskrachtig mensch en toonde dit in de geschiedenis van die vruchten. Dat waren, wat wij nu appelcienen noemen... En onze kinderen versmadden ze niet hé ?

De markgraaf riep zijn dienaren en hij had er veel. Hij, » de menschen zijn altijd bang van nieuwe dingen. Kennen ze die eenmaal, ja dan prijzen ze de vreemde waar. Welnu, ik zal ze in kennis brengen met de vruchten. En wie weet hoeveel geld onze handelaars later zullen verdienen met den invoer van oranjeappelen. »

De markgraaf riep zijn dienaren en hij had er veel, ieder moest een mand meenemen. De graaf besteeg zijn wit paard en reed naar de haven. Ook al zijn knechten moesten daar komen. De vorst kocht nu de heele lading. Hij zei aan de knechten hun manden te vullen en de oranjeappelen op straat uit te deelen. Wie maar zijn handen uitsteken wilde, kreeg twee of meer appelcienen. De graaf reed met de knechten mee. En op zijn paard zat hij zelf van de lekkere vruchten te eten. Ja, als hij het voorbeeld gaf... En dan, veel menschen waren zoo bang niet als de handelaars. En, nog, als ge iets ten geschenke krijgt... van den vorst nog al... Wel, ieder begon nu appelcienen te eten. En of men ze heerlijk vond ! De dienaren moesten ze op 't laatst te grabbelen gooien, want de menschen verdrongen zich om bij de manden te geraken. De graaf had veel plezier... Wat genoot hij. Het tweede schip

met oranjeappelen werd gretig door de handelaren gekocht. En men vroeg om meer vaartuigen met zoo'n kostbare lading. Van Antwerpen zond men de appellenen door het gansche land en ook naar vreemde streken. En er werd veel geld mee verdiend.

De graaf had veel genoeg gehad van zijn uitdeeling. En hij besloot elk jaar zoo'n tocht te maken, tot vreugde der kinderen. Hij deed dat op Half-Vasten. En hij gaf niet alleen oranjeappelen, maar ook marsepein, chocolade en koeken...

Men noemde den goeden man de Graaf of den Greef van Half-Vasten. Na zijn dood bleef het gebruik om met Half-Vasten aan de kinderen geschenken te geven, bestaan. En men heette de dag naar den braven Graaf Sinte-Graaf of Sinte-Greef.

Zoo had de meester verteld... Maar dit jaar waren er geen schepen met Oranje-appelen gekomen. De Schelde was doodsch... En men zag beneden Austruweel allèen bootjes met Duitsche mariniers en officieren...

Jaak Brouwers besloot naar huis te gaan. Het begon te miezelen en het was guur weer. Jaak trok den kap van zijn jas omhoog; hij verliet het plein.

Hij had aan moeder geen geld willen vragen, om wat te koopen. Vader was al zoo lang uit het werk. Hij arbeidde aan de haven en daar was nu niets te verdienen. Jaak kende den toestand thuis wel... Zonder de steun van het komiteit zou er bittere armoede zijn...

Vader was er bedroefd om, dat hij hulp moest aanvaarden. Veel liever repte hij de handen. Maar duizenden

Jaak Brouwers verliet het plein, blz. 4.

menschen waren nu in zijn geval. De oorlog keerde als 't ware alles om... Neen Sinte-Greef zou dit jaar

niet komen.

Jaak kwam thuis. In een stad als Antwerpen hebben maar weinigen een heel huis voor hen alleen. Men woont er met twee en meer gezinnen onder 't zelfde dak. De eene familie verblijft beneden, de andere op de eerste verdieping, de derde op de tweede. En ja we kennen er wel menschen met kinderen, die maar twee en zelfs één kamer bezitten... Sommigen moeten met een zolder tevreden zijn...

Jaak Brouwers woonde met zijn ouders en zijn negenjarig zusje Barbara op de eerste verdieping van een huis bij de haven. Hij moest een donkere, steile trap op. De keuken was ook woon- en eetkamer...

Jaak groette zijn ouders. Barbara was al vóór hem uit school teruggekeerd.

— O, Jaak, we gaan verhuizen ! riep het meisje opgetogen,

De jongen keek verwonderd naar zijn vader, die er nu zeer tevreden uit zag.

— Ja, Jaak, 't' is waar, stemde vader toe. We gaan verhuizen... Er is groot nieuws...

De knaap wist niet, wat hij hoorde. Verhuizen ? Was dat dan zoo ineens opgekomen ?

— Vertel hem maar gauw alles, zei moeder, die de aardappelen afgoot.

— Wel, ik heb een brief gekregen van oom Bruno, sprak vader. En oom vraagt, dat we naar Turnhout zouden komen... Hij heeft een huisje voor ons. En ik

ga bij den boer werken... Dan verdien ik onzen kost Dat is heel wat plezieriger dan hier stil te zitten. De oorlog kan nog lang duren...

— En wanneer vertrekken we, vader ?

— Zoo gauw we kunnen. Ik ben al bezig, om alles te regelen... Oom zal dan een wagen zenden, om onze meubelen op te laden.

Ge vindt het misschien vreemd, dat Brouwers, die in de stad woonde, nu maar eensklaps wilde gaan boeren... Daarvoor moet men met den landbouw bekend zijn... En een havenarbeider ziet slechts akkers en weiden, als hij eens 's zomers een tochtje naar buiten doet.

Maar ge moet dan weten, dat talrijke werklieden te Antwerpen, van het platteland gekomen zijn. In vreedestijd is er in de groote stad voor velen meer te verdienen dan op het veld. En vooral in een schrale streek als de Kempen.

De ouders van Jaak en Barbara waren dicht bij Turnhout geboren. Vader had in zijn jonge jaren altijd bij den boer gewerkt, En moeder was tot op haar twee en twintigste jaar op een hoefje geweest... 't Zou nu eerst wel wat vreemd zijn, weer die oude doening aan te vatten, maar dat wende vlug.

En och, eerlijk gezegd, dikwijls hadden vader en moeder naar den buiten verlangd. Zeker, ze waren steeds tevreden geweest te Antwerpen. Brouwers had er goed zijn brood verdiend. Maar toch, hij miste hier zoo den tuin, de boomen en bloemen. Het was zoo

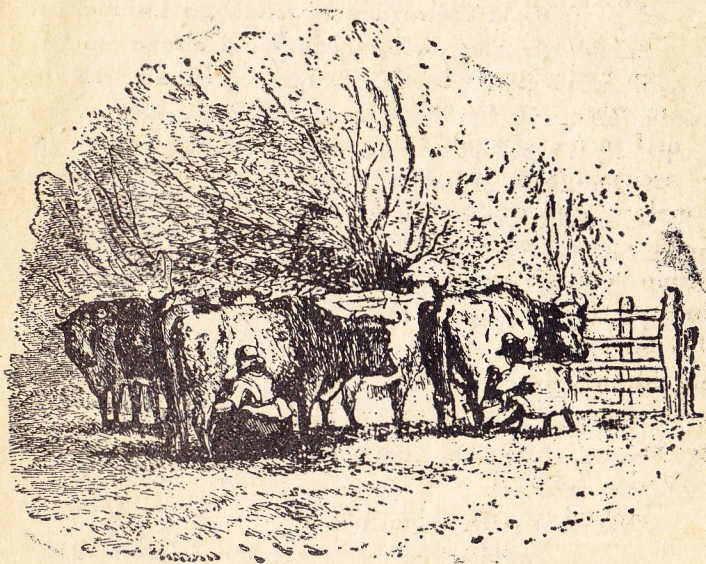
eng op die bovenkamers. Moeder moest haar wasch doen op een portaaltje. 't Zomers hing ze het linnen te drogen voor de achterraamen en 's Winters in de keuken... Ginder in de Kempen, was de heide zoo ruim. Men kon er over zien. De hennen kakelden er rond de huizen. De vogels zongen in boomen en hagen. Uit de ramen zag men groen en bloemen en het wijde uitspansel... En men woonde er zoo gerust... Hier, met al menschen, onder 't zelfde dak, moest men oppassen of het was ruzie onder de buren...

Maar nu met dien oorlog, had vader zich niet lang moeten bedenken... Er was geen werk te Antwerpen. En in zijn oude streek zou hij zijn brood verdienen. Daar kon men gemakkelijker aan voedsel geraken. De menschen zaaiden immers zelf graan, ze plantten aardappelen, ze kweekten groente. Ze mestten een varken. Melk en vet zouden er goedkooper zijn. En oom Bruno zorgde voor arbeid en voor een huisje met wat land. O, moeder had dien morgen God gedankt voor den brief met het goede nieuws. Zeer bezorgd zag ze, hoe bleek Jaak en Barbara werden... En ouders lijdten veel, als ze hun kinderen niet genoeg eten kunnen geven....

Vader sprak nu over het nieuwe leven, dat voor hen aanbreken zou... O, mogen werken... Niet leeg meer moeten zitten en slenteren langs de doodsche straten... Niet meer in die lange rij moeten staan, voor de deur van het bureel, waar men steun haalde!... Dat

was geen oneer... O, neen... De meeste menschen wenschten niets lievers dan arbeid... Maar nu er uitkomst was, wreef Brouwers vergenoegd de handen.

Als Jaak alles zoo hoorde uitleggen, vond hij dat de brief van oom Bruno een prachtig Sinte-Greefgeschenk was geweest... Maar wie zou nu ook zoo iets verwacht hebben...

Ze molken de koeien al, blz. 10

Een maand geleden was oom Bruno te Antwerpen geweest... Hij zag toen wel den toestand in het gezin van zijn broeder, Hij had niets beloofd... Maar

hij deed des te beter. Hij zorgde dat er verandering zou komen voor zijn familieleden.

II.

't Was voorjaar geworden... Schuchter kwamen de eerste blaadjes aan de boomen. Oom Bruno en zijn vrouw waren in de weide. Ze molken de koeien. Die dieren behoorde hun niet toe. Ze dreven de hoeve van een heer, die zelf in de stad woonde. Maar ze verdienen er ruim hun brood.

— Hoe laat kan Dolf hier zijn ? vroeg tanta Net, Bruno's vrouw.

— O, dat zal wel avond worden. 't Is een heele reis van Antwerpen.

— 't Heeft toch lang geduurd, eer ze toestemming kregen.

— Ja, met dien Duitscher in ons land, doet ge niet wat ge wilt. Maar Dolf komt nog bijtijds, om flink aan 't werk te gaan.

— O, ja, 't werk begint pas.

— Ze zullen hier veel beter zijn dan in de stad. O, ik had zoo'n medelijden met mijn broer en zijn gezin toen ik ze bezocht.

— Ja, dat hebt ge me al dikwijls gezegd. En ge hebt wel gedaan met hen te helpen.

Ge hebt al begrepen dat oom Bruno en tante Net over Dolf Brouwers, den vader van Jaak en Barbara spraken. Ja, het had lang geduurd, eer de toestemming tot de verhuizing kwam. In dien tijd mocht men niet ver reizen zonder paspoort, en dit was moeilijk te verkrijgen. En vooral, naar de kanten van Turnhout, want dat was naar de Hollandsche grens op. En over die grens ontsnapten veel jongelingen en mannen, die het moe waren onder de Duitsche plak te leven. Aan die grens smokkelde men ook brieven van soldaten aan hun familie en van familie aan soldaten.

Maar eindelijk toch mocht Brouwers gaan. Hij had bewezen dat hij bij Turnhout werk vond en er zich vestigen zou.

Heden dus verwachtten oom Bruno en tant Net hun familie. En nog ongeduldiger was hun zoon Victor, die voortdurend den weg opkeek. Het werd al stilaan donker, toen hij in huis stormde en riep : « Vader, moeder ze zijn ginder ! »

De ouders kwamen buiten. De wagen, door oom Bruno naar Antwerpen gestuurd, naderde en bleef voor het hof staan. Hij was opgestapeld met meubelen. Maar toch had men nog een plaatsje gemaakt voor den voerman en de familie Brouwers.

— Welkom ! riep oom Bruno en tante kreeg de tranen van ontroering in de oogen.

Vader en oom hielpen moeder en de kinderen op den grond. 't Was een ontroerend weerzien. Dolf

Brouwers wilde al dadelijk zijn broer bedanken, maar deze zei :

— Tut, tut... natuurlijk helpen we elkaar ! Dat hebben we toch altijd aan onze ouders beloofd. Laat nu den wagen maar tot morgen staan. Ge blijft van-nacht bij ons.

O, ze hadden elkaar veel te vertellen. En den volgenden ochtend gingen allen naar het huisje, dat dicht bij de hoeve stond. 't Was een lieve woning, met witte muren, groene deur en luiken, en een tuintje er voor en een flinke lap grond er achter... En nu moest men den wagen lossen. Ook de kinderen hielpen mee. En toen 't weer avond was zat de familie Brouwers overgelukkig in het nieuwe huisje. Jaak en Barbara vonden het wel zeer vreemd. Die hadden altijd in de stad gewoond. En nu zoo eensklaps die stilte rondom hen. Maar wat zouden ze hier kunnen spelen in de weide, en in het bosch, dat daar verder stond met zijn honderden dennen.

Reeds 's anderdaags ging vader aan 't werk. Eerst bezaaide hij zijn eigen grond. Hij deed het met groote vreugde. Ha, dat was anders dan zoo stil zitten ! En daarna kreeg hij veel te doen op de hoeve van zijn broer en op andere boerderijen. De kinderen gingen met neef Victor mee ter school naar Turnhout. Dat was een half uur ver. En zoo leidden ze een goed leven in de Kempen. Er kwam weer kleur op de bleeke wangen van Jaak en Barbara... en de ouders waren er

gelukkig om. Nu hadden ze voldoende eten. In oorlogstijd heeft ook iedere stedeling begrepen hoe kostbaar het land is, dat ons zijn vruchten schenkt.

III.

't Was winter geworden. Nu had vader het niet zoo druk als 's Zomers, al verdiende hij met dorschen en ander werk. Maar hij was altijd vroeg thuis. En zekeren avond zat het gezin weer gezellig in de kamer. Het had hout genoeg uit het bosch voor brandstof. De ouders dachten dikwijls medelijdend aan hun burens te Antwerpen, die ook gebrek leden aan steenkool. Als er menschen uit de stad tot hier doolden, op zoek naar voedsel, stuurde Brouwers of zijn vrouw hen nooit ledig weg. Ze deden wat ze konden, om nood te lenigen.

Eensklaps werd er geklopt. Vader deed open. Een vreemde man trad binnen. Hij zag er angstig uit.

— Menschen, mag ik even rusten ? vroeg hij.

— Wel zeker, antwoordde Brouwers. Ga bij de stoof zitten. Het is koud buiten en ge ziet er moe uit.

De bezoeker zag er een heer uit. Maar hij was nu met slijk bedekt. Blijkbaar had hij niet de groote wegen gevolgd.

— Is Holland nog ver ? vroeg hij.

— Nog een heel eindje, zei vader. Moet gij er heen?
De vreemdeling sprak zachter. Maar hij had vertrouwen in de goede menschen, verzekerde hij.

— Ik ben op de vlucht. En als de Duitschers me pakken, schieten ze me dood vertelde de man.

Wat schrokken Jaak en Barbara !

— Ik woon in West-Vlaanderen, hernam de heer. Over drie weken kwamen er bij mijn huis Belgische soldaten. Die waren aan den IJzer geangen genomen. doch weer gevlucht. Ik verborg hen, gaf ze eten en andere kleeën. En zoo konden ze verder ontsnappen. Maar dat is uitgekomen. De Duitschers wilden me aanhouden. Ik kon nog bijtijds de wijk nemen. Ik vluchtte eerst naar Oost-Vlaanderen doolde altijd verder en kwam bij een kennis te Antwerpen. Die zei me, dat ik hier wel over de grens zou geraken.

— Gemakkelijk is het niet, zei vader. Er staat aan de grens een versperring van dikke ijzerdraden. En daarover loopt electriciteit, ieder die aan den draad raakt is seffens dood.

— Dat is juist als in West-Vlaanderen...

— Maar er zijn wel mannen, die middeltjes kennen, om vluchtelingen tusschen die draden door te helpen...

— O, kon ik zoo geholpen worden ! wenschte de vreemdeling. Ik moet uit België weggeraken... Wat zouden mijn vrouw en kinderen doen als ik doodgeschoten werd.

Hij haalde een portret uit den zak. En allen moesten

het nu bekijken. Ze zagen een dame en drie lieve kinderen.

— Die denken nu in angst aan mij, zei de heer en hij veegde aan de oogen.

— Weet ge wat, zei vader, ik wil u helpen. Ik zal u bij iemand brengen, die u naar Holland brengt.

— O, wilt ge ! Ik zal u daarvoor betalen.

— Dat is niet noodig ! Ik doe dat gaarne. Maar den gids, die u helpt, moet ge betalen...

— O, natuurlijk !

— Eerst zult ge nog wat rusten en ook eten, hernam vader. En straks gaan we op stap.

Jaak en Barbara waren blij, dat de vreemdeling geholpen zou worden. Ze dachten aan die kinderen van het portret.

Een goed uur later vertrok Brouwers met den heer.

— Ga maar slapen, zei hij tot zijn vrouw. Die gids woont twee uur van hier, dus ik blijf wel twee uur weg. Moeder keek wel bezorgd. Haar man deed een gevaarlijk werk ! Als hij Duitsche soldaten ontmoette kon hij ook aangehouden worden. Maar zij vond het toch goed, dat vader den vluchteling hielp.

Een half uur nadien was het stil in huis, Moeder was ook te bed gegaan. Jaak lag lang wakker. Hij bad voor zijn vader en den vreemdeling. Eindelijk viel hij in slaap. Toen hij wakker werd, was het ochtend. Dadelijk dacht de knaap aan het gebeurde van den vori-

gen avond. Hij hoorde moeder beneden. Vlug ging hij bij haar.

— Vader is toch al terug ? vroeg Jaak.

— Neen, kind. Ik ben waarlijk ongerust !

— Zou er dan iets gebeurd zijn ?

— Misschien hebben vader en die heer zich lang moeten verduiken en zoo veel tijd verloren !

Moeder wilde nog niet zeggen welk een angst ze gevoelde. Zeven uur al... Vader was al tien uur weg ! 't werd licht en nog kwam vader niet... 't Was dan tijd, om naar school te gaan.

— Moeder, mag ik naar vader gaan zien ? vroeg Jaak.

— Waar ? Maar ja, ga naar oom Bruno en vertel hem alles !

De jongen spoedde zich naar de boerderij. Oom Bruno luisterde aandachtig en keek ook ernstig.

— Luister, zei hij we moeten nieuws hebben. Gij en Victor zullen den eenen kant en ik den anderen uitgaan. Aan niemand vertelt ge, wat vader gedaan heeft. Hoor wat men zegt en zie rond !

Oom toonde al waar de jongens moesten gaan. Ze begaven zich op weg. O, wat neep de vrees in Jaaks hartje. En de knaap smeekte God, om zijn goeden vader toch terug te brengen.

De jongens trokken door een dreef in het bosch.

— Ginder komen Duitsche soldaten, zei Victor.

— Ja, er is een burger bij. O, als 't vader maar niet

is... Laat ons achter een struik kruipen. We zullen alles afloeren.

Dat deden ze... en de soldaten gingen dicht bij hen voorbij. De burger was geen gevangene. Hij babbelde en lachte met de Duitschers. Jaak trok zijn neef verschrikt aan de mouw. En toen het groepje voorbij was zei hij :

— O, die burger, zat gister avond bij ons ! Vader moest hem weg brengen.

— Is hij dan de vluchteling ?

— Ja, zou hij toch gevangen zijn ? O, wat is er dan met vader gebeurd ?

En Jaak begon haast te schreien.

— Maar die burger is niet gevangen ! hernam Victor. Hij zal een spion zijn. Hij deed zich als een vluchteling voor, om zoo te weten te komen, wie de vluchtelingen helpt.

— En dan ?

— Wel hij verklapt die aan de Duitschers. O, oom Dolf zal zeker vast zitten !

Jaak begreep Victor nog niet goed.

— Was die heer dan een bedrieger ? vroeg hij.

— Ja zeker ! Een valsche verklikker.

Victor wist beter wat er aan de grens zooal gebeurde.

— Die vent wordt door de Duitschers betaald, vertelde hij. Hij moet de menschen afloeren. En wie vluchtelingen helpt of brieven smokkelt, klaagt hij

aan. Hij kwam dus gisteren bij u... en deed zich als een vluchteling voor, hij vertelde leugens... opdat oom Dolf hem zou gelooven. En oom is dan meegegaan. Ik weet zeker dat er Duitschers in de buurt waren. Die volgden hen. En als uw vader met dien man bij den gids kwam, zullen de soldaten ze alle twee gevangen genomen hebben. De toer was gespeeld.

Jaak weende nu. O, hij vond dat verschrikkelijk !

— Victor, zei hij, ga alles bij u thuis zeggen.

— En wat wilt gij doen ?

— Ik moet dien burger en de soldaten in 't oog houden. Zoo zal ik misschien weten, wat ze met vader gedaan hebben.

— Ja, dat is goed...

En nu werd Jaak Brouwers een kleine verspieder. Hij liep vlug door een andere dreef, die verder omhoog. En aan die kromming hoorde de jongen weer de stemmen. Achter boomen en struiken blijvende, trok hij met de soldaten en den burger mee. Soms ook stapte hij, gebogen, in een gracht. Hij kreeg er natte voeten van, maar daarop lette hij niet. O, wat, had die burger een plezier ! Hij maakte zich nog vroolijk zeker over zijn valsheid, hoe hij een braven vader van vrouw en kinderen gescheiden had. Eindelijk bleven de mannen voor een kleine villa staan.

— Zijn de gevangenen er al ? riep de burger tot een soldaat, die daar op en neer liep.

— Ja, twee burgers...

— Goed ! Ze zullen voor veel jaren opgesloten worden...

Zooveel Duitsch had Jaak tijdens den oorlog al gehoord, dat hij die woorden verstond... Vader en de gids zaten dus daar in die villa... En ze zouden niet vrij meer gelaten worden. Jaak sloop heen... Eens een eind van het gebouw af, liep hij op een draf, recht naar huis. Oom Bruno had Victor gesproken en was bij Jaaks moeder, die evenals Barbara za te weenen... O, wat een verdriet eensklaps. En Jaak sloeg moeder de armen om den hals en snikkend vertelde hij, wat hij gezien en gehoord had.

— Dolf is onvoorzichtig geweest, zei oom Bruno. Er komen hier veel eerlijke vluchtelingen, dat is waar, maar er loopen ook zulke gemeene kerels rond. En die vent van gisteren avond was er een.

— En dan medelijdend spreken, en een portret van zijn vrouw en kinderen toonen ! riep moeder uit.

— Ja, zoo bedriegen ze eerlijke menschen ! Dolf heeft alleen naar zijn goed hart geluisterd.

— En wat zullen ze nu met hem doen ? Hem naar Duitschland brengen, wie weet voor hoeveel jaren !

Oom Bruno wenkte Victor en Jaak.

— We moeten weten, wat er verder gebeurt, zei hij. Houdt u beiden flink ! Let op die villa en zie, wat ze met vader en den gids doen ! Ik zal straks naar eenige van onze overheden gaan. !

De jongens vertrokken. Ze kozen een verdoken

plaatsje en nu waren ze beiden verspieters. Uit de villa kwamen eenige soldaten, die zich verwijderden. Maar voor een raam zaten de burger en officier. Ze rookten en dronken. Eensklaps bemerkte Jaak zijn vader voor het ander venster, dat de Duitschers van tralies voorzien hadden. O, de knaap had hem wel willen toeschreeuwen ! Maar hij mocht zijn aanwezigheid niet verraden. De knapen moesten zich koest houden.

Na den middag kwam oom Bruno kijken. Hij bracht hun boterhammen.

— Ik moet om vijf uur bij een advokaat in de stad komen, zei hij. Blijf dus nog zoo lang op uw post. Maar om beurten kunt ge in 't bosch wat heen en weer loopen. Dat zal u verwarmen. Toont u ferme gasten ! We moeten weten of ze onze gevangenen weg leiden.

Oom Bruno vertrok weer. En de kinderen deden, wat hij gezegd had. Traag kroop de tijd voorbij. En Jaak zat daar met zijn natte koude voeten. Maar hij wilde nu alles verdragen. Het was voor zijn lieven vader. De officier en de burger gingen eindelijk heen. Ze schoven het raam op, zeker om den rook te laten buiten trekken. Maar voor de villa wandelde een schildwacht. En Jaak en Victor wachtten nog. Daar naderde een tweede Duitscher. Hij babbelde wat met den schildwacht.

— Kom, we gaan een schnaps drinken, zei hij. Dicht bij staat een herberg. Ge zijt dadelijk terug.

Niemand zal het zien. En de gevangenen kunnen immers niet weg.

De schildwacht liet zich verleiden. Schnaps was genever... En hij had blijkbaar zin daarin. Jaak had het kort gesprek wel niet verstaan, maar hij zag de beide mannen verdwijnen. En een stout plan rees bij hem op. Hij riep Victor en zei :

— De soldaten zijn weg. Help me, ik wil door het venster kruipen. Misschien kom ik zoo bij vader.

— Maar als er Duitschers in huis zijn ?

— Neen, ik geloof het niet. Toe kom mee, anders keert de soldaat terug en is het te laat.

Samen liepen ze naar de villa. Wat bonsde hun hartje ! Victor bukte zich en Jaak klom op zijn rug : zoo kroop hij door het open raam. Hij stond nu in de kamer en kwam dan in de gang. Hij zag een deur, waarop men twee grendels gemaakt had. Jaak schoof ze weg. Hij deed de deur open... In het half donker bemerkte hij de gevangenen.

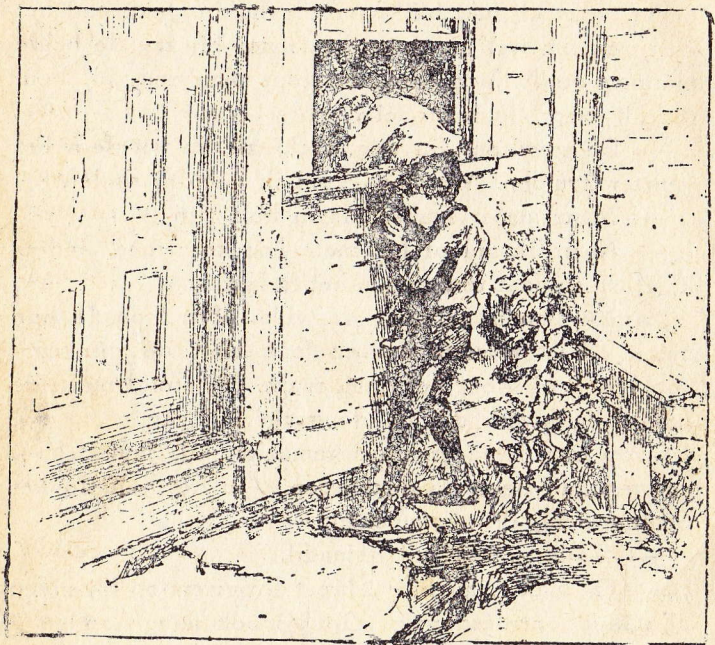
— Vader ! riep hij gejaagd.

— O, Jaak... gij hier ! kreet Brouwers en hij greep zijn kind ontroerd vast. Zijt gij ook aangehouden ? vroeg hij. En moeder en Barbara ?

— Neen, vader... maar vlug, ge kunt vluchten... Langs hier... de schilwacht is weg !

Brouwers en de gids volgden verbaasd den knaap. Ze zagen het open raam. Vader stak er eerst Jaak

door. Dan klommen hij en zijn gezelschap naar buiten.
Haastig liepen ze in het bos.

Zoo kroop hij door het open raam, blz. 21

— Vrij, vrij ! juichte Brouwers en hij kustte weenend zijn jongen.

— We moeten verder geraken, zei de gids. De Duitsers zullen een klopjacht houden.

Jaak vertelde toch haastig, wat er gebeurd was. O, vader, had willen naar huis snellen. Maar dan zou hij niet lang in vrijheid blijven.

— We moeten naar Holland, hernam de gids. En zonder uitstel.

— Ik zal vlug alles aan moeder vertellen... Toe, vader ga nu... wij zullen ons wel redden ! sprak Jaak.

Hoe innig zoende Brouwers zijn zoontje en drukte hij Victor de hand. « God zegene moeder en mijn kinderen » bad hij en verdween dieper in het bos met zijn makker, die hier alle paadjes kende. De knapen snelden naar huis.

— Moeder, vader is vrij !

Jaak schreeuwde zijn nieuws uit. Moeder keek hem aan alsof ze 't nog niet begreep.

— Vader, vrij ? stamelde ze.

— Ja, moeder, en hij is met den gids naar Holland gevlucht.

En haastig vertelde Jaak alles. O, wat was moeder gelukkig, maar dan kwam er toch weer onrust. Als vader nu maar veilig over dien ellendigen draad geraakte !

Wat later trad oom Bruno binnen; hij kende het nieuws al door Victor en was zeer verheugd. Hij steide vrouw Brouwers gerust. Maar hij maande ook tot voorzichtigheid aan. Als de Duitsers kwamen moesten allen zeggen, dat ze niet wisten waar vader was. En dat was toch de waarheid. En Jaak mocht aan

niemand der buren of schoolkinderen vertellen, wat hij gedaan had. Zoo kon alles uitkomen en de Duitschers zouden wraak nemen op den jongen of op moeder. Oom prees den flinken gast voor zijn moed en durf. Hij beloofde aan moeder, nu haar man weg was, hulp. Jaak moest dadelijk droge kousen aantrekken.

En dan ging hij heen... Ja, in het huisje heerschte vreugde over de vlucht van vader en zijn gezelschap, maar wat miste men nu den goeden man. De ledige plaats werd diep gevoeld. 's Avonds nog kwam een officier met twee soldaten. Ze vroegen, waar Brouwers was.

— Maar gij hadt hem immers gevangen genomen, zei moeder.

De officier wilde niet bekennen, dat de burgers ontsnapt waren...

— Is mijn man weggeraakt? vroeg vrouw Brouwers.

De Duitscher bromde wat, speurde overal rond en ging heen... Hij liet de kleinen ongemoeid. Zeker kon hij zich niet voorstellen, hoe een kind zijn vader zou bevrijd hebben.

Jaak loerde voorzichtig door 't dakvenster. De soldaten moesten achter een boom gaan staan. De officier scheen dus te denken, dat Brouwers 's nachts naar vrouw en kinderen zou komen. Maar Jaak was daarop zeer gerust...

Den volgenden dag wist oom Bruno al, dat de twee vluchtelingen veilig over de grens waren geraakt. Hij had het van een anderen gids vernomen. O, wat waren

moeder en de kinderen blij. Ja, ze zaten nu van vader gescheiden, maar eens werden ze weer vereenigd...

IV.

Een maand ging voorbij. Weer was het avond... Zes personen stonden op de heide aan de grens, dicht bij de draden, waarover ronkend de dood liep. Ze verborgen zich dan in een gracht, die droog lag, want het vroor nu.

— We beginnen, zei een man. Eerst den jongen...

En 't was Jaak Brouwers die naar voren trad. En zoo waar hij moest nu in een grooten zak kruipen. Hij zat er heelemaal in. En de man bond dien toe. Hij en een helper hieven met een stok den ondersten draad op. Aan den overkant waren er ook menschen en die trokken aan een touw, dat aan den zak bevestigd was. Deze schoof zóó onder den opgeheven draad door... en Jaak mocht uit zijn zonderlinge gevangenis. En 't was zijn vader, die hem greep en kuste. Maar spreken was verboden...

Men wierp den zak terug. Nu was het de beurt aan Barbara... en ook zij kwam veilig aan de andere zijde.

— Nu gij!

't Was oom Bruno, die dit zei aan vrouw Brouwers. Tot betere tijden, voegde hij er ontroerd bij.

Moeder kroop in den grooten, wijden zak. En zoo kwam ook zij bij haar man... En waarom in zoo'n zak ? vraagt ge. Opdat ze toch niet den draad zouden aanraken in zenuwachtigheid of angst... want dat zou hun 't leven kosten.

Oom Bruno en de twee helpers keerden terug. Aan de overzijde stapte Brouwers met zijn gezin stil voort, geleid ook door een gids. Maar eindelijk mochten ze vrij spreken en hun vreugde uiten. Ze waren in Nederland en de Duitscher kon hen niet meer deeren.

Zeker, oom Bruno had voor zijn familie gezorgd, maar vader verlangde zoo om weer met vrouw en kinderen samen te zijn. Hij had in Nederland ook werk op een groote hoeve. En nu was er aan zijn wensch voldaan.

Het huisje bij oom Bruno's hoeve stond ledig. De Duitschers merkten het en ze begrepen, dat ook hier drie vogels heen gevlogen waren. Ze waren kwaad en snauwden Bruno Brouwers en zijn vrouw toe, maar ze konden niet bewijzen, dat de goede menschen de vluchtelingen geholpen hadden.

De oorlog duurde lang, maar eindelijk werd ons land bevrijd. En de familie Brouwers kon terugkeeren. Dat was een vreugde, Vader en moeder besloten nu maar op den buiten te blijven. Ze waren den veldarbeid weer zoo gewoon. Maar ge kunt wel denken, dat ze nog dikwijls over de gebeurtenissen spraken en ook over Jaak, den kleinen verspieder.

De valsche kerel, die hen zoo bedrogen en verkleet had, was bij de nadering onzer soldaten gevlucht. Wie weet waar hij, ellendig rond doolt, met zijn zware schuld op het geweten, want hij had er velen ongelukkig gemaakt. En kan het kwaad niet altijd door de wet gestraft worden, toch straft het steeds zich zelve.

EINDE

WAT GROOTVADER VERTELDE.

Michiel Loomans ging zijn grootouders bezoeken. Deze woonden in een dorp. En Michiel ging gaarne bij hen. Grootvader kon zoo schoon vertellen. Luister maar eens, wat de oude man zooal aan zijn kleinzoon mededeelde.

— Ja mijn jongen, zei hij op zekeren avond, nu reist ge snel met al die treinen.

Toen ik klein was, ging dat zoo gemakkelijk niet; weet ge 't nog grootmoeder, hoe wij op reis trokken ?

— Of ik ! antwoordde de oude vrouw.

— Mijn broer, hernam grootvader, woonde zes uren van hier. Als wij hem gingen bezoeken, namen we eerst afscheid van onze vrienden. Dat was zoo de mode. 't Gansche dorp sprak er over, dat wij een reis zouden doen. Zes uren ver, nu met den trein, och dat is 't vertellen niet waard ! Maar toen !... Wel, om zeven uur verlieten we ons huis en stapten naar de herberg « De

Gouden Leeuw ». Daar stond de groote wagen stil, welken wij de diligence noemden. Vier kloeke paarden trokken hem voort. De menschen, die er al in zaten en dus van een ander dorp kwamen, stegen af om in de herberg een kom koffie te drinken. Wij maakten een praatje, babbelden over het weer, over de vruchten of over iets anders, tot de wagengeleider, de conducteur zei :

— Menschen instappen, als u 't belieft, we vertrekken.

Op ons gemakke kozen we dan een plaatsje. De conducteur deed de deur toe blies op zijn hoorn, en daar reden we af. Even nog stak ik mijn hoofd naar buiten en wenschte mijn kennissen goeden dag.

— Dag Jan, dag Peer, dag bakker, dag Trien, dag smid, zoo klonk het, totdat wij het dorp uit waren.

Onder weg babbelden we met elkaar en de tijd verliep aldus, zonder we het wisten. Nu en dan stegen we eens uit, de een om een glas bier of een kom koffie te drinken, de ander om wat te eten, de derde om een pijp te rooken en anderen om de voeten eens te rekken.

De reis duurde drie uren. Dan kwamen we in het dorp, waar we moesten zijn. Mijn broer was aan den wagen en samen wandelden we naar zijn huis. Ook hier stonden de menschen op den uitkijk.

Zoo reisden wij vroeger. Toen sprak men van den trein. Ik weet het nog goed.

Op zekeren dag kwam een koopman in ons dorp.

— Hebt gij den trein reeds gezien? vroeg ik.

— Ik heb er al in gezeten, antwoordde hij.

— Wat ! riep mijn buurman. 't Is dan toch waar, hetgeen men vertelt. Wagens welke rijden zonder door paarden getrokken te zijn ! Ik kan het bijna niet gelooven.

— Ik zeg u nog eens, dat ik er zelf ingezeten heb, tusschen Brussel en Mechelen ! hernam de koopman.

— Gaat het rap ? vroeg mijn gebuur.

— Rap, rap ! Ik kan het u niet vertellen, hoe rap de trein voort stuift. Huizen, boomen, alles vliegt u voorbij. Rut, rut, rut rut... ge weet niet wat er gebeurt !

— En zijn uwe ribben niet gebroken? zoo wilde de smid nu weten, die er ook bijgekomen was. Men zegt dat de trein zoo schrikkelijk daverd en schudt.

— Niet meer dan die oude bommelkasten van diligences. Mijn ribben zijn nog zoo heel als de uwe.

Oude Frans luisterde eveneens naar den koopman. Hij schudde nu het grijze hoofd en zei :

— Al de nieuwigheden beteekenen niets. Binnen eene maand ligt heel dat spel in duigen.

Oude Frans heeft de waarheid niet voorspeld « vervolgde Michiels grootvader ». En 't reizen is thans danig gemakkelijk. Ik moet zeggen, zooals het is, of schoon ik ook gaarne in de diligence zat.

Eindelijk zou de trein voorbij ons dorp komen. 'k Herinner mij alles nog als den dag van gisteren. Op een morgen verschenen drie heeren in ons dorp. Ze moesten bij den burgemeester zijn. Lang bleven ze in het

gemeentehuis. Toen stapten ze buiten het dorp. In de hand droegen ze kaarten.

— Ze komen naar het land zien om den spoorweg te leggen, vertelde de smid, die dit van den bakker gehoord had. De bakker wist het van zijn neef, die op het gemeentehuis klerk was.

En ja, 't was zoo. De heeren kwamen naar het land zien, voor den spoorweg. Oude Frans bezat een grooten akker. Daarover moest de spoorweg loopen.

— Wilt ge een deel van uw land verkoopen ? vroeg de burgemeester.

— Voor den spoorweg ! zei de grijsaard. Neen heer burgemeester, dat doe ik nooit !

— Men zal u een goeden prijs betalen.

— Al gaf men tien keeren de waarde, dan stond ik mijn akker nog niet af. Ik wil niets van den trein weten. Al die nieuwigheden moeten ze maar in de stad houden. Wij kunnen het nog wel met onze diligence doen !

— Hoe kunt ge nu zoo dwaas zijn ? vroeg een der heeren.

— Dwaas ! Wat zal er gebeuren met uw trein ? De koeien zullen van schrik geen melk meer geven, de paarden op den loop slaan. Van 't gedaver verzwakken de huizen en storten ze in. Vuur uit uw leelijke lokomotieven zal brand stichten in graanakkers en bossehn. Het wordt geen leven meer.

— Alles, wat ge voorspelt, gebeurt elders wel niet, zei de burgemeester.

— Met uw treinen, bromde Frans. Hoe zullen al de voerlieden hun brood verdienen ?

— O, velen, wier klandazie vervalt, kunnen aan den spoorweg een betrekking krijgen. Daar zijn veel werklieden en bedienden noodig.

— Zoo reizen, al de menschen zullen er op den duur gek van worden en vroeg sterven. Men zal ook geen geld meer besteden aan de gewone wegen en deze worden dan modderpoelen. En denk eens, zooveel lokomotieven, die den heelen dag rook spuwen. De lucht wordt verpest. We zullen niet meer kunnen ademen.

Och er waren wel geleerder menschen dan onze oude Frans, die zoo spraken, vervolgde grootvader. En veel burgemeesters wilden geen spoorweg langs hun stad of dorp. Later betreurden ze het.

Frans wilde dus zijn land niet afstaan, maar de wet dwong hem.

De trein is voor ieder nuttig, spraken de heeren. Frans moet zijn land verkoopen, of hij wil of niet.

En ja hoor, de koppigaard werd verplicht zijn grond af te staan, zijn akkers werden onteigend. Natuurlijk ontving hij er een goede som voor. Weldra kwam er eene groote bende werklieden. 't Was een gekrioel toen: graven, delven, trekken, duwen, kloppen, hameren van den vroegen morgen tot den laten avond. Iederen dag gingen wij eens zien. Oude Frans echter wilde nooit langs dien kant wandelen. Oh, wat schold de grijsaard op den trein ! Maar dat hielp niets. Spoedig lagen de ijzeren staven, de rails.

En op zekeren morgen kwam de eerste trein aan. Hij was versierd met bloemen, groen en vlaggen. Het muziek speelde. Wij vierden feest

De diligence reed niet meer. Frans reisde te voet. Op zekeren winterdag moest hij noodzakelijk naar de stad.

— Nu gaat ge toch zeker wel met den trein mee? vroeg ik.

— Met den trein ! Voor geen honderd frank stap ik er in ! riep de grijsaard boos. Ik ga te voet !

— Te voet ! herhaalde ik. Gij zijt al zoo oud en de stad is ver, en dan het wordt boos weer.

— Te voet, te voet ! hernam Frans. En hij ging te voet. 's Avonds kwam hij niet terug. Het sneeuwde ver-
vaarlijk.

— Hij zal in de stad gebleven zijn, meenden wij, en morgen terugkeeren. Maar den volgenden dag verscheen hij nog niet. Eenige boeren vonden hem uitgeput langs den weg. Hij lag bewusteloos in de sneeuw. We hoorden wat er gebeurd was. In de stad had een kennis hem ook aangeraden den trein te nemen. Het stormde toen al. Frans wilde niet.

Zoo vertrok hij. En onderwege zal hij afgemat neergevallen zijn. Nu droeg men hem naar huis. We hadden toch veel medelijden met hem. Twee dagen later luiden de doodsklokken voor hem.

Wat zou Frans nu wel van de auto's gezegd hebben !